

ОНТОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Перші спроби зрозуміти феномен мови можна побачити вже в античній філософії. Це, зокрема, «Діалоги» Платона і «Логос» Геракліта, праці Аристотеля і «Лектон» стоїків. У «Строматах» Климента Олександрійського, наприклад, можна знайти таке визначення: «Мова є спосіб висловлення думок, відлитий відповідно до характеру народу» [5, с. 171]. Однак дійсно наукове дослідження питання «мовної картини світу» бере свій початок із XIX ст., починаючи з робіт німецького лінгвіста Вільгельма фон Гумбольдта [1-2], який висловив ідею про те, що мова і духовна сила народу є одне неподільне ціле. Його послідовники, неогумбольдтіанці, у своїх подальших розробках цього питання дещо видозмінили «мовне світобачення» Гумбольдта і перетворили його на спосіб бачення. Особливої уваги заслуговують роботи американських учених Едуарда Сепіра [6] і Бенджаміна Ворфа [7], а, зокрема, їхня гіпотеза мовної відносності, згідно з якою структура мови зумовлює структуру мислення та спосіб пізнання зовнішнього світу. І хоч деякі вчені називають висновки цих лінгвістів дещо суперечливими, і В. Гумбольдт, і Е. Сепір, і Б. Ворф зробили свій великий внесок у науку тим, що акцентували увагу лінгвістів інших поколінь на проблемі співвідношення та взаємодії мови, культури і менталітету народу.

На сучасному етапі наявні дослідження питання картини світу, зроблені вітчизняними та зарубіжними науковцями в руслі таких лінгвістичних дисциплін, як лінгвокультурологія, етнолінгвістика, лінгвокраїнознавство, лінгвістика тексту та інших. Основу вивчення лінгвістичної картини світу становить теза про те, що мислення відтворюється за допомогою мови, і весь світовий досвід, хоч і не є виключно вербальним, однак має здатність бути викладеним саме через мову. Крім того, дослідники підкреслюють активну роль мови як когнітивної діяльності, що складає світосприйняття, а не тільки відображає його. Будь-яка думка формується у свідомості за допомогою знаків, оскільки власне її існування потребує вербального оформлення: «готової» думки до її ословлення взагалі не існує.

Мова є також і інструментом пізнання, тим, що відтворює картину світу певного народу. Якщо картина світу – це певного роду сприйняття людиною світу, культури, наукових знань, то мовна картина світу – це відбиття даного способу концептуалізації світу в межах певної мови через

«упорядковану, соціально значиму систему мовних знаків, що містить у собі інформацію про оточуючий світ» [3], а отже – це відображення дійсності засобами мови.

Розкриваючи «механізм» існування лінгвальної картини світу, перш за все звертаємо увагу на те, що мовне оформлення думки не є абсолютно однаковим у різних мовах: розчленування буття на поняття, що їх виражають слова чи словосполучення, у різних мовах відбувається по-різному. Не можна стверджувати, що два слова, які в різних мовах згідно зі словником означають одне і теж, несуть повністю однакову інформацію. Оскільки мови були сформовані в різних країнах на базі різного досвіду, то їх розбіжність природна. «Не тільки самі реалії не збігаються одна з іншою, а і майже всі викликані ними емоційні та духовні відгуки. Кожна мова є особливе рівняння між тим, що повідомляється, і тим, що замовчується. Кожен народ замовчує одне, щоб зуміти сказати інше» [4, с. 32]. Тобто кожна мова є безперечно національною та культурно обумовленою.

Отже, мова розглядається не тільки як засіб спілкування, а також як і знаряддя мислення, при цьому мову протиставляють мисленню як обмірковане – безпосередньому. Таким чином, беззаперечний зв'язок мови та мислення, мови та процесу комунікації (іншими словами – передача інформації) обумовлює важливість лінгвістичних досліджень у процесі вивчення моделей світу як результатів процесу індивідуального опанування та інтерпретації дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гумбольдт, В. Избранные труды по языкознанию [Текст]/ В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с.
2. Гумбольдт, В. Языки и философия культуры [Текст] / В. Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1985. – 415 с.
3. Закирьянов, К. З. Отражение языковой картины мира в языковом сознании билингва. [Электронный ресурс] / К. З. Закирьянов. – Режим доступа: <http://gnezdoe.narod.ru/biblio/book/bilingv.htm>.
4. Конакова, Е. И. Аксиологические архетипы: кросс-культурные соответствия [Текст] / Е. И. Конакова // Мова і культура. – Вип. 7. – Т. VIII. – К.: Издательский дом Дм.Бурого, 2004. – С. 30-34.
5. Шевченко, Л. І. Інтелектуальна еволюція української літературної мови: теорія аналізу[Текст] / Л. І. Шевченко. – К.: Київський ун-т, 2001. – 478 с.
6. Sapir, E. Language: An Introduction to the Study of Speech [Electronic Resource] / E. Sapir // Project Gutenberg. – Access Mode : <http://www.gutenberg.org/files/12629/12629-h/12629-h.htm>.

7. Whorf, B. Language, Mind, and Reality [Electronic Resource] B. Whorf.
– Access Mode :
<http://sloan.stanford.edu/mousesite/Secondary/ThoughtReality.htm>.